

SUURI

Matkalla Kiinan käänköpuolella

VIRTA

ANNA-LIISA HUHTALA-FISKARS
JARMO UUSI-RINTAKOSKI

长江

POHDINMYLLY

© 2015 Anna-Liisa Huhtala-Fiskars ja Jarmo Uusi-Rintakoski

Ulkoasu: Minna Aho

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Nordstedt, Saksa

ISBN 978-952-93-5605-8

Pohdinmylly
www.pohdinmylly.fi

SUURI *Matkalla Kiinan kääntöpuolella* VIRTA

ANNA-LIISA HUHTALA-FISKARS
JARMO UUSI-RINTAKOSKI

*Suuri virta vyöryy itään;
tuhansien sukupolvien valiot
se on huuhtonut aaltoihinsa.*

(**Su Dongpo**, suomentanut Pertti Nieminen)

(I)a minä iloitsin, että minulla oli onnea käydä Jangtsen rotkoilla ennen eurooppalaisten turistien virtaa, joka väistämättä toisi mukanaan junat ja muut läntiset keksinnöt ja tuhoaisi Vanhan Maaailman charmin. Tällaista näkymää on mahdotonta täysin arvostaa, jos sen halki ryntää höyryn voimalla, vailla aikaa syventyä yksityiskohtiin tai aikaa painaa mieleensä jokin näkymä ennen kuin seuraava jo pyyhkii sen pois.

Archibald J. Little 1883

*You can check out anytime you like
But you can never leave!*

(**The Eagles**: *Hotel California*)

POHDINMYLLY

Sisältö:

Jouluyönä Jinghongissa	9	Romahduksia Suurella Virralla	264
Johdanto Chongqingin kevääseen	22	Kävelen ja olen onnellinen.	280
Mama, baba, en ole kukaan	60	Äidilläni oli viinatehdas	300
Vieraana Manalan hovissa	96	Olin 21 vuotta vankilassa	320
Tyyni järvi levittäytyy rotkojen ylle	116	Kettujen ja sakaalien jäljet	338
Helvetti on maallistunut.	136	Paratiisi on jo rakenteilla	368
Lännen ylängöillä elää buddhia	164	Välähdyksiä Syvästä Etelästä	402
Vedenpinta kuin silkkiä	204	Suuri, kultainen Virta	432
Vanha Yushu, in memoriam	236		

Yichang, kesäkuu 2007.

Jouluyönä Jinghongissa

Vähän ennen puoltayötä linja-auto kääntyy alas valtatie rampista pienelle parkkipaikalle, jonka laitaan on pystytetty ruokintakeidas. Etuseinä on avoin, katosta riippuu muutama paljas hehkulamppu, avokeittiössä höyryävät padat. Karkealle betonilaatalle pystytetty parinkymmenen pöydän paikka on lähes täynnä. Väsyneet matkaajat istuvat tutisevilla tuoleilla ahmimassa myöhäistä ateriaansa, vaimen puheensorina sulautuu ravintolan tyyliin karuuteen. Joku hontelo nuorimies tyytyy nauttimaan seisaaltaan oluen ja pari savuketta ja tuijottaa peräseinän mykistynyttä televisiota. Ruudussa menee tavanomainen saippuasarja itä-rannikon metropolien kauniiden ja kenties rohkeidenkin elämästä.

Se maailma on kaukana. Pekingiin näiden nuudelipatojen ääreltä on 3 000 kilometriä, Shanghain sumuun ja humuun parisataa kilometriä vähemmän. Bangkokiin olisi lentoaika puolisoista tuntia jos lentoja olisi: kilometrejä on tuhatkunta. Helsinki on 7 000 kilometrin päässä, Sydney muutaman sata kilometriä lähempänä, ja myös sisäinen navigaattorimme kertoo, että tänä jouluyönä olemme päässeet pitkälle.

Nälkäisiä emme tuntikausien matkasta huolimatta ole; tyydymme katselemaan liha- ja vihanneskulhoja, joista sakea höyry nousee hetkeksi ravintolan valopisteisiin ja katoaa sysimustalle taivaalle, jolla ovat tähdet. On viileää. On lähes kylmää, vaikka koko pitkän iltapäivän ja illan olemme laskeutuneet alas lumisilta vuoriseuduilta kohti subtrooppista vyöhykettä. Vilkaisemme kuljettajaa. Kun hän aterian päälle sytyttää savukkeen, on kohta lähdön aika.

Ravintolan edessä on pari muutakin bussia, saman oloisia, pienehköjä ja uusia. Hiukan hankalat betoniportaat vievät alas pysäköintipaikalle, ja kun sieltä vilkaisee taakseen, kohti hatarasti valaistua ravintolaa jota ympäröi pimeä maa ja Yunnanin maakunnan syvältä tuikkiva taivas, tuntuu aivan kuin kiinalaiset olisivat rakentaneet tähänkin moottoriteliittymän katveeseen, omaan maahansa, taas yhden pienen *chinatownin*. Sellaiselta kiinalaisten sopeutuminen rajusti ja nopeasti muuttuvaan ympäristöönsä usein vaikuttaa. He etsivät kolonsa, tilansa, paikan myyntitiseilleen. Kun bussi kiipeää ta-

kaisin valtatie G8511:lle, mieleen tulee, yritämmekö me tehdä saman omalle Kiinallemme, muistoillemme tästä suuresta maasta.

On jouluaattoilta 2013, ja vuodet ovat menneet nopeasti ja tehokkaasti. Kun me nyt laskettelemme siistissä, makuupaikoin varustetussa ajoneuvossa 500 kilometrin matkaa Kunmingista alas Jinghongin pikkukaupunkiin liiki Laosin rajaa, auto ei ole sakeanaan tupakan ja eväiden hajua eikä kuljettaja ole niitä kohtaloa uhmaavia vuoristokuskeja joita Yunnanin maakunnan sorateilla vielä vuosituhannen alkupuolella hurjasteli, mutta eipä täällä enää ole juuri vanhoja maanteitäkään. Mennyt on jäänyt asvaltin alle, mutta muistikuvat noista sorateiden virtuooseista ovat yhä eläviä. Heillä oli bensaa suonissaan.

Moottoritie muuttaa koko maiseman, mutta nyt tien kahta puolin on myös levittäytynyt loputon silmäkantama modernia maataloutta. Koko pitkän illan olemme katselleet, miten kasvihuoneiden matalat muovitunnelit kilometri toisensa jälkeen peittävät istutuksia, suojaavat satojen ja tuhansien hehtaarien viljelmiä sateilta ja pikkupakkasilta, ja vähän väliä myös bussi on sujahtanut hyvin valaistuun tunneliin, vaivattomasti ja juuri vauhtiaan hiljentämättä, aivan kuin vuoret lopullisesti olisivat menettäneet syvimmän eli rajoittavan ja avartavan mielensä. Muoviin käärityn maiseman takaa olemme erottaneet uusien kerrostalojen ryppäitä, nykykiinalaisia betonipuristettuja kolossikyliä. Maa on kallista, suurtuotanto halpaa; siksi enää harvoin näkee maalaiskylien laidoilla vanhoja miehiä, jotka ennen aina näyttivät siltä kuin olisivat parin naudan ohella laiduntaneet omia, äkkiä oudoiksi käyneitä muistojaan. Kymmenessä, kahdessakymmenessä vuodessa Kiina todella on muuttunut emmekä mekään entisellämme ole.

Kiinaa on sanottu valtavaksi rakennustyömaaksi, mikä ei ole aivan harhaanjohtavaa, vaikka 1,4 miljardin ihmisen maa on laadullisesti, ei vain määrällisesti, erilainen kuin mikään: tänne mahtuu erisuuntaisia, ristiriitaisiakin kehityskulkuja. Yhtä ja yhtenäistä Kiinaa tuskin on edes markkina-alueena saati kulttuuripiirinä, mutta kun me miellyttävässä makuuasennossa kiidämme pitkää alamäkeä Kunmingista etelään, kaikki näkyvissä oleva todistaa, että työmaat tapaavat valmistua joskus. Tämä kirja vain on kesken.

Jo vuosia *Suuri Virta* on hiertänyt. Välillä se on jäsentynyt kokonaan uudelleen, välillä jäänyt muiden töiden ja sairastelujen varjoon, ja aikaa on vienyt myös tajuta, että ei meidän tarvitse pysyä Kiinan kiihkeän muutoksen vaan omien kokemustemme tasalla. Kiinan vauhdissa ei pysy kukaan, tuskin edes Kiina itse. Myös prosessit ovat erisuuntaisia tai erilaatuisia. Kiina edistyy, niin sanotaan. Me korkeintaan kypsymme.

Joulu oli tuloillaan myös vuonna 1999, kun ensi kerran yhdessä kävimme Kiinassa, ja nyt olemme kuljeksineet pitkin ja poikin tätä laajaa maata kolmella vuosikymmenellä. Anna-Liisa tosin aloitti Kiinan matkailunsa jo 1980-luvun loppupuolella, Jarmolle vuoden 1999 käynti oli ensimmäinen. Vuosituhannen vaihduttua yhteiset matkamme alkoivat venyä kuukausia kestäviksi, puolivuotisiksikin. Saattaa olla, että myös ajatus tästä kirjasta, tai ainakin jostakin kirjasta, syntyi jo tuolloin. Niin ensikosketus Kiinaan ammattikirjoittajiin vaikuttaa. Se sokeuttaa.

Jatkokin oli tavanomainen. Kirjoitimme satunnaisia matkajuttuja ja taustajuttuja, Anna-Liisa vei Kiinaan lehtensä lukijamatkalaisia ja kymmeniä muita ryhmiä, hankimme valtavia määriä Kiinaa koskevaa kirjallisuutta kykenemättä aina erottamaan olennaista vähemmän tärkeästä saati ymmärtämään kirjoittajien omia intressejä; ja välillä jäimme kuukausiksi koluamaan maan syrjäseutuja, joista kukaan ei näyttänyt tietävän tai ainakaan kertoovan juuri mitään. Tuntui, että kiersimme Kiinan kääntöpuolta, aivan erilaista Kiinaa kuin mistä uutiset kertoivat, ja sekä Kiina että kirjaidea levisivät käsiin.

Myös koko kirjallisuudenlaji näytti, ja yhä näyttää, kuolevalta, vaikka suurilla kielialueilla yrittäjiä riittää. On tapana sanoa, että matkakirjallisuus on menettänyt merkityksensä, kun kuka tahansa voi muutamassa tunnissa lentää Shanghaihin tai Chongqingiin. Niin todella voi, mutta perille ei pääse edes vuodessa. Tästä kokemuksesta kirjoitamme.

Shenzhenistä, Kiinan koko itärannikon häkellyttävästä talouskasvusta ja dramaattisista murroksista on kuluneiden 30 vuoden aikana kirjoitettu uuvuksiin saakka eikä meillä ole tähän nyt jo itseään siteeraavaan ja monistavaan puheeseen mitään uutta ja erityistä lisättävää. Murroksessa ja välillä kaaoksessa Kiina on ollut pitkälti toista sataa vuotta, mutta 1970-luvun lopun jälkeinen muutos on kosketanut maailman kaikkien ihmisten arkea toisin kuin aiemmat murrokset. Siksi kapitalistisen Kiinan tulevaisuudella on spekuloitu vielä enemmän kuin aikoinaan kommunistisen Kiinan mahdollisuuksilla. Matkakirjoittajalle erilaiset näkemykset ovat taustakohinaa, johon voi yrittää suhteuttaa omia kokemuksiaan.

Matkakirjallisuus on kuollut, koska tai vaikka ihmiset matkustavat enemmän kuin koskaan, ja kirjakaupoissa on hyllymetreittäin matkaoppaita, jotka pilkkovat määrämaat sopiviksi reiteiksi ja kohteiksi, nähtävyyksiksi ja elämyksiksi, jotka tarjoillaan lukijoille valmiiksi koettuina ja kotoisina. Kaiken tämän runsauden keskellä tuntuu oudolta, että *matka* silti on nykypuheessa usein metafora, vertauskuva. Missä me olemme, kun olemme matkalla? Kysymys on tekosyvällinen tai ainakin retorinen ja tahtonee korostaa ihmisen omaa muutosta, ehkä jopa henkistä kasvua. Meitä ajatellen tällaisesta mat-

kasta ja kasvusta ei ole takeita: olemme vain vanhentuneet samalla, kun Kiina ilmiselvästi on nuorentunut, modernisoitunut.

Konkreettisesti me, kaksi suurten ikäluokkien vanavedessä kasvanutta suomalaista, teemme tänä jouluyönä 2013 matkaa kohti Mekongin rannalle rakennettua Jinghongin kaupunkia, ja vielä pari päivää sitten olimme paikannettavissa Sichuanin maakuntaan, Kiinan ydinmaille, sinne missä pohjoinen ja etelä kohtaavat ja missä vauras itä muuttuu köyhäksi länneksi. Kun hetken viivähdimme maailman suurimmaksi kaupungiksi mainitussa Chongqingissa, missä sisemmällä kehällä asuu seitsemisen miljoonaa ihmistä ja koko hallintoalueella 37 miljoonaa, ne miljoonat tunsivat luissaan. Ehkä kyse oli matkasta yhä pienentyvään itseän, ehkä vain suhteellisuudentajusta: mikä meille tapahtuu, tapahtuu vain ja ainoastaan meille, ja meistä piittaamatta Kiina ja maailma menevät menojaan. Vain hybriksen hetkinä kuvittelemme *Suuren Virran* hetkelliseksi kapulaksi ajan rattaisiin.

Kokemus olisi toisenlainen, jos olisimme nuoria, ja hetkittäin olemmekin; nykyinen Kiina aktivoi kadonneen nuoruutemme kokemuksia. Kun sivusta seuraa kahden tai kolmensadan miljoonan kiinalaisen siirtotyöläisen vaellusta ja uurastusta, ei siitä ensimmäisenä tule pitkä ja rikas kungfutselainen kulttuuriperintö mieleen. Meidän mieleemme tulee suuri suomalainen muutto 1960- ja 1970-luvuilla, kalseat siirtotyömaat ja pienet ruotsinlaivat, ja syvälliseksi tarkoitettu kysymys asettuu toisin. Missä me olemme, kun olemme kotona? Isolla osalla ikäpolvemme suomalaisia ei taida olla tähän kunnan vastausta.

Olisi silti väärin rinnastaa Suomen ja Kiinan rakennemurrokset vain siksi, että molemmat ovat olleet poikkeuksellisen nopeita. Vaikka Jinghongin bussissa saattaa oma nuoruus tulla mieleen, käy Kiina läpi hyvin erilaista murrosta kuin 1960-luvun Suomi, ja eroja on muussakin kuin volyymissa. Oma taustamme vain hermistää meitä ennen kaikkea niille tavoille joilla Kiinan syrjäseudut muuttuvat ja mullistuvat.

Entä onko meillä tien päällä tai tässä kirjassa jokin tietty rooli? Identiteetti? Olemmeko turisteja? Tutkimusmatkailijoita? Ulkomaalaisia barbaareja vuosituhtantisen sivistyksen keskellä? Globalisoituneen maailman notkeita nomadeja, kulkureita rinkka niskassa ja nenä *Lonely Planetin* matkappaassa?

Tätä sopii kysyä ja ihmetellä nyt, kun matkailusta on tullut massiivinen teollisuudenlaji, joka myös Kiinassa on mullistanut monien syrjäseutujen elämää, ja tähän kysymykseen meidän on parasta olla vastaamatta. Jää muiden vaivaksi teoreettisesti pohtia, mitä *matkailija* tarkoittaa ja miten matkailija mahdollisesti eroaa *turistista*. Meidän kannaltamme tärkeämmältä tuntuu, että kokemukset vain kolmelta tai neljältä vuosikymmeneltä Kiinassa

korostavat kaksinkertaista vierautta. Muistamamme Kiina kaiken aikaa aivan silmiemme edessä katoaa, ja samalta meistä usein on tuntunut Suomessa. Tämä välttämättä ei ole muutosvastarintaa vaan tavanomaista, vuosien tuomaa ohimenevyyden kokemista.

Kiinassa olemme vieraina ja vieraita, mutta moderneja nomadeja emme välitä olla. Olemme tavanneet oikeita nomadeja Tiibetin ylängöillä ja-kinpaskatulien äärellä, aidosti kaukana globaalista maailmankylästä. Heidän elämäntapansa on omalajistaan ja ennen pitkää katoavaa, ja tuntuu vääraltä varastaa heiltä identiteetti alibiksi näille joutilaille harhailuille lentokentillä ja rautatieasemilla, vieraissa kylissä ja kummallisissa kaupungeissa. Sanassa *vieras*, kaikkine johdannaisineen – *vierailla*, *vierastaa*, *vieraantua* – on matkakirjoittamisen kokemuksellinen perusta. Välillä vierastamme Kiinaa, välillä itseämme.

Ammatti jättää jälkensä. Olemme vuosikymmeniä tehneet toimittajan töitä, mikä väistämättä hiukan leimaa tätä kirjaa ja suhdettamme Kiinaan. Kiinan suhdetta meihin se ei ole leimannut. Matkakirjoittaminen ei silti ole journalismia. Toimittajan työ on kiinnostavaa ja mukaansa tempaavaa, koska sen tuottama tieto nopeasti muuttuu vihjeiksi viime viikon pitkävedon kohteista, ja erityisen nopeasti näin näyttää käyvän Kiinaa koskevalle tiedolle. Sanotaan, että niin on käynyt myös totuudelle. Nykyisin totuus on hiukan vanhahtava käsite. Kumma kyllä valheen käsite tuntuu entistä käyttökelpoisemmalta.

Jos matkakirjoittamisella on oma totuutensa, on se erilainen kuin tutkijoiden ja toimittajien totuus, mutta ainutlaatuinen se tuskin on; monikin viisi- tai kuusikymppinen saattaa jo kokea olonsa maailmassa oudoksi ja vieraaksi, vaikka ei olisi poistunut kotikulmilta mihinkään. Vieraus on hankala kokemus, ja matkoilla tästä kokemuksesta voi tulla ansa. Helposti tulkitsee vierasta tutuksi, koska tuttu on turvallista, ja tämä pätee myös toimittajan työhön, jota tiedonvälitykseksi kutsutaan. Erityisesti Kiinasta olisi parasta välillä ja useinkin välittää vain tietämättömyytensä.

On helpompi edetä kielteisten määreitten kautta. Alaa tutkineen Peter Bishopin mukaan on matkakirjoittaminen aivan liian usein vain tieteellisen havainnoinnin surkea serkku tai sitten siitä tyystin puuttuu fiktion, seipiteen, luovuus. Me emme seipitä emmekä tutki. Liioin emme etsi elämäämme sisältöä idän vanhasta viisaudesta; sekin on kiinnostavaa, mutta emme yritä adoptoida itseämme vieraaseen perinteeseen. Pikemminkin olemme häkeltyneinä seuranneet kaikkia niitä tapoja joilla perinteet Kiinassa ovat murtuneet ja alati murtuvat.

Oscar Wilde, jolta runsaasti löytyy siteerattavaa viisautta, on sanonut, et-

tä ihminen on vähiten itsensä, kun hän puhuu omassa persoonassaan. Siksi-kin me *Suuressa Virrassa* sinutteleimme itseämme aina, kun kerromme varhaisemmista matkoistamme ja kokemuksistamme: tämä on tuntunut paremmalta kuin jatkuvasti kirjoittaa yksikön tai monikon ensimmäisessä persoonassa. Tapa ei ole uusi; se kuuluu kirjallisiin konventioihin, ja on sitä joskus käytetty onnistuneestikin. Ottamalla etäisyyttä on helpompaa, luontevampaa käsitellä omia muistoja, aivan kuin jonkun toisen kokemina, ja usein tuntuu, että joku toinen ne hetket onkin elänyt. Saattaa olla, että tällä kokemuksella yleisemminkin on tekemistä modernin ihmisen mielenmaiseman kanssa.

Kiina on muuttunut, me olemme muuttuneet, ja Kiinan lumovoima on mielessämme saattanut heikentyä, mutta hämmennyksemme ei ole väistynyt. Sekä suuruus, suunnattomuus, että muutos ja sen nopeus ovat olleet vaikeita hahmotettavia. Kiina on tarjonnut iloa ja elämyksiä, välillä olemme olleet väsyneitä ja masentuneita, kohdanneet vaivoja ja vastuksia, joskus satunnaisia vaaroja, mutta kaikkea tätä, varsin arkista ja tavanomaista, olemme kokeneet myös Suomessa ja monessa muussa maassa. Mikään muu maa ei silti ole saattanut meitä samalla tavoin ymmälleen kuin Kiina. Tätä hämmennystä ei juurikaan ole selkeyttänyt asiantuntijoiden, tutkijoiden ja toimittajien tai kaltaistemme matkustavien runsaat selitykset. Vika ei välttämättä ole Kiina-keskustelussa tai -diskurssissa; enimpää yleistyksiä, tulkintoja ja jopa ennustuksia on helppo, jopa liian helppo, ymmärtää, mutta niiden ja oman kokemusmaailmamme välillä on kuilu, rotko joka tuntuu ylittämättömältä.

Tämä on paras sanoa suoraan: emme ymmärrä Kiinaa. Emme ymmärrä Kiinaa, vaikka juuri nyt se monin tavoin näyttää tekevän itseään ymmärrettävämmäksi. Helpottavaa on uskoa, että jokin kokonaisuus nimeltä ”Kiina” on sekä meidän kokemuksiemme että kaikkien Kiinaa koskevien kirjoitusten ja diskurssien ulkopuolella todella olemassa; eri asia on, miten sen sieltä voi tavoittaa vai näemmekö me aina kuin kuvastimessa, omien intressiemme ja ennakkoluulojemme vankina.

Hämmennystämme olemme lievittäneet turvautumalla muutamaaan kirjalliseen oppaaseen vuosikymmenten takaa. Isabella Bird ja Archibald J. Little, 1800-luvun lopun kirjoittajat, ovat antaneet perspektiiviä Jangtsen varren elämään, Peter Goullart ja Joseph Rock Yunnanin maakuntaan 1900-luvun alkupuoliskolla. Kumpikin seutu on ollut meille tärkeä.

Saattaa olla, että yli sadan vuoden takaisille kirjoittajille asiat olivat yksinkertaisempia: he luottivat brittiläisyyteensä tai länsimaalaisuuteensa, he luottivat omien kokemustensa todistusvoimaan, ja he kohtasivat Kiinan joka aidosti oli erilainen. Monet heistä uskoivat Kiinan vähin erin muuttuvan samanlaiseksi kuin länsimaalaisten maailma jo oli, ja nyttemmin tämä usko näyttää elpyneen. Meillä tosin saattaa olla helpompaa kuin 1800-luvun lop-

pupuolen briteillä; meillä ei ole tarvetta muuttaa Kiinaa, mikä olisikin kummallinen yritys siksikin, että Kiina tekee sitä raivokkaasti itse.

Myös kansallisuus antaa etäisyyttä. Suomalaisina emme suoraan ole olleet valloittajia, emme oopiumikauppiaita, emme ennen nykyistä aikaa halvan kulityövoiman käyttäjiä tai siitä hyötyjiä. Meillä ei liioin ole järkähtämätöntä uskoa länsimaisen kulttuurin yliveraisuuteen, ei tarvetta sivistää kiinalaisia. Tässä suhteessa monet 1800-luvun matkailijat tosin havaitsivat tilanteen ristiriitaiseksi: usein kiinalaiset vaikuttivat heistä liiankin sivistyneiltä. Sellaisilta he vaikuttavat yhä, mutta paljolti se sivistys on jo tätä yhteistä, teknologista ja kaupallista sivistystämme jota edistykseksi kutsutaan. Myös me olemme kasvaneet tähän ajattelutapaan, ja suhteemme kasvualustamme on tavanomainen eli ristiriitainen. Yksi hämmennyksen syy on siinä.

Vuosien myötä kokemuksemme ja muistomme Kiinasta ovat jo joutuneet valoon, joka on outo, ja kyse ei pelkästään ole nostalgiaa. On vaikea, esimerkiksi, tarkoin muistaa, minkälainen oli Pekingin Wangfujingkatu 1990-luvulla. Kadonneet rakennukset pyrkivät katoamaan myös mielestä. Jäljellä on mielikuvia tunnelmasta silloin, kun vanhan kauppahallin paikalla ei vielä ollut modernia liikekeskusta ja kun kaikkialla oli halpoja, rähjäisiä ja hyviä ravintoloita, pesuloita ja parturiliikkeitä, hiili paloi hutongeissa, ja liikennepuuhkia saivat aikaan polkupyörät. Epäilemättä myös me olimme tuolloin toisenlaisia ihmisiä, ja on kummallista huomata vierastavansa nykyistä Kiinaa ja mennyttä itseään. Kummallinen on myös päinvastainen tilanne, ja sellaiseltakin joskus tuntuu.

Länsimaiden ihmisten tapaa tarkastella itäisiä maita on joskus kutsuttu orientalismiksi. Tällä tarkoitetaan eurooppalaisten taipumusta ymmärtää sekä ajallisesti että maantieteellisesti kaukainen erilaiseksi ja erilainen takapajuiseksi. Käsite on peräisin Edward Saidilta, palestiinalaiselta kulttuurikriitikolta, joka käytti sitä erityisesti Lähi-idän yhteydessä. Äskettäin Daniel Vukovich, Hongkongissa vaikuttava tutkija, on soveltanut orientalismin ajatusta Kiinaan ja päätellyt, että erilaisuuden sijasta Kiinaa tarkastellaan nykyisin samuuden kautta.

Koska länsi haluaa Kiinan muuttuvan kaltaisekseen, se myös pyrkii näkemään Kiinan samanlaisena ja sivuuttamaan eroja, väittää Vucovich. Tätä hän kutsuu sinologiseksi orientalismiksi ja analysoi, miten se vääristää, esimerkiksi, käsityksiämme Tiananmenin tapahtumista kevätkesällä 1989. Hänen mukaansa se vääristää jopa monien kiinalaisten käsityksiä Kiinasta. Saidin ja Vukovichin muotoilema ongelma on myös matkustamisen ongelma. Ei matkailu aina avarra. Usein se supistaa.

Orientalismin ongelmien käsittely ei kuulu *Suureen Virtaan*, mutta kun lu-

kee Jangtsen varren menneisyydestä tai kohtaa Yunnanin vähemmistökansojen kulttuuriperintöjen rippeitä, jotenkin tämä kysymys pitää asettaa. Lähdemme käytännöllisestä asenteesta. Oletamme, että kaukaisten aikojen ja meille outojen elämäntapojen ihmiset eivät olleet tyhmempiä kuin me tai läntiset aikalaisemme. Edes 1800-luvun suomalaiset eivät välttämättä olleet tyhmempiä kuin me. Näin on joko mukava tai kovin ikävä ajatella, koska ajatus sisältää päätelmän, että jälkeemme tulevat tuskin ovat meitä viisaampia.

Erilaisia nuo menneiden aikojen ihmiset varmaan olivat, ja on toinen kysymys, kykenemmekö ymmärtämään edes nykyisin eläviä tiibetiläisiä tai uiguureja, naxeja, wa-kansaa tai jotakin muuta Kiinan 55 virallisesta vähemmistökansasta, joista moni kansoittaa juuri Yunnanin maakuntaa.

Kolmas kysymys on, onko näiden vähemmistöjen kulttuureista jäljellä muuta kuin satunnaisia historiallisia matkamuistoja, joiden varaan Kiina nyt rakentaa etnoturismista elinkeinoa. Tätä turistiorientalismaa olemme runsaasti Kiinan syrjäseuduilla kohdanneet ja siihen ihmetellen osallistuneet. Myötäsyttyisesti lienemme lähinnä navetta-orientalisteja, ja siksikin hetkin tuntuu, katsellessamme jouluyönä 2013 Jinghongin bussista muovin peittämää maalaismaisemaa, että muovi peittää myös muistojamme, sekä Kiinasta että Suomesta.

Koska itse elämme toinen jalka perinteen suossa ja toinen postmodernin maailman banaanikuorilla, on suhteemme paitsi menneeseen myös nykyisyyteen väistämättä ristiriitainen eikä ristiriitaan ole ratkaisua.

Suuri Virta, tai Pitkä Virta, tarkoittaa Kiinassa jokea nimeltä Chang Jiang, josta länsimaalaiset käyttävät nimeä Jangtse ammuin joella liikennöineen laivan nimen mukaan ja joka todella on sekä suuri että pitkä, 6 300 kilometrin mittainen, maailman kolmanneksi pisin. Esimerkiksi Pertti Niemisen Kiinan klassisen runouden suomennoksissa Suuri virta tarkoittaa usein juuri Chang Jiangia.

Kirjan nimenä *Suuri Virta* kieltämättä on hiukan metaforinen, ja vähän metaforiseksi meille on muuttunut jopa itse joki, Jangtse. Kirjoitamme moilemmat sanat isoin alkukirjaimin, erisniminä, erityisinä niminä: Suuri Virta, Pitkä Virta. Kun kursivoimme sanat – *Suuri Virta* – kyse on tästä kirjasta. Muutoin pyrimme välttämään matkaamisen vertauskuvallista viisautta. Vaikka ehkä olemme nämä vuodet tehneet matkaa myös syvemmässä mielessä, *tie* ja *matka* ovat puhki kulutettuja kielikuvia. Elämän virtaan viittaavina vertauksina tie ja matka ovat niin kuin valmiiksi revityt muotifarkut; niitä ei tietysti iässä enää viitsi pukea ylleen, koska jokin muukin on jo rikki.

Olemme kirjoittaneet yhdessä ja erikseen. Olemme kumpikin kirjoittaneet oman osamme, ja olemme surutta editoineet ja uudelleen kirjoittaneet

Suuri Virta on perinteinen mutta erilainen matkakirja, joka kokoaa kirjoittajiensa kokemuksia Kiinasta kolmelta vuosikymmeneltä.

Minkälaisia ovat Kiinan syrjäseudut? Miten elävät maan kymmenet vähemmistökansat? Mitä Suuresta Virrasta eli Jangtsesta on jäljellä mahtavan ja mahtipontisen Rotkopadon jälkeen?

Entä minkälaista on kulkijan elämä Kiinan kääntöpuolella, kun takana on kuukausien vaelluksia, ja halvat hotellihuoneet alkavat sulaa mielessä yhdeksi ja samaksi?

Vaikka Kiina hanakasti tekee tuttavuutta, vuosienkin jälkeen maa pysyy vieraana ja kiehtovana, ja niin on hyvä.

9 789529 356058

Klk 48.183

ISBN 978-952-93-5605-8

